

Motion

1984/85:2425

Birger Hagård

En ny befälsordning för det militära försvaret

De principer som legat till grund för beslutet om ny befälsordning (prop. 1977/78:24, rskr. 1977/78:179) beträffande rekrytering och utbildning torde i allr väsentligt vara riktiga. Det är viktigt att man anpassar befälsstrukturen till samhället i övrigt. Emellertid behandlades reserv- och värnpliktsoffice-rarnas ställning alltför summariskt.

Tankegången i en ny befälsordning måste vara att man i största möjliga utsträckning utnyttjar varje individs kunskap, utbildning, erfarenhet och förmåga att ta ansvar för att placera honom på rätt plats i krigsorganisationen. Detta skall sedan vara avgörande för grad och tjänsteställning, dvs. att befäl på samma nivå och med likartade uppgifter skall ha samma tjänstegrad och inbördes tjänsteställning enligt följande schema:

1. Kunskap-erfarenhet-utbildning-människokännedom-ansvars känsla.
2. Användbarhet och placering i viss krigsbefattning.
3. Grad/tjänsteställning.

Att det är krigsbefattningen som är styrande för tjänsteställningen fastslogs vid 1972 års tjänsteställningsreform.

I en försvarsorganisation, som bygger på folkförsvarsprincipen, bör största möjliga hänsyn tas till möjligheterna att åstadkomma optimalt utnyttjande av kunnande för olika befälsuppgifter. Kraven på förmåga att handla självständigt samt att instruera, leda och ha kontakt med människor är i huvudsak desamma för alla befälskategorier.

Man bör icke underskatta de möjligheter att åstadkomma sådan tillgänglighet i fråga om kunnande som den frivilliga försvarsverksamheten kan tillhandahålla. Vidare bör beaktas det värde som vederbörlig kompetensresurs i form av civil utbildning och verksamhet kan ha för olika specialistbefattningar i krigsorganisationen. t. ex. inom *stabs-*, *kvartermästar-*, *sambands-* och *tekniska befattningar* av olika slag. Med dagens datatekniska resurser bör det vara relativt enkelt att införskaffa och vidmakthålla uppgifter om den berörda personalens aktuella färdigheter och civila verksamhet samt använda dessa för krigsorganisationen.

När man nu genomfört den nya befälsordningen för yrkesbefälet, är det viktigt att denna ej enbart blir ett lapptäcke, vilket 1972 års reform i vissa avseenden blev, utan att en för vårt försvar så genomgripande reform präglas av *konsekvens* och *ansvar* för krigsorganisationen. Att skapa onödiga motsättningar inom befälskadern har vi inte råd med. I utredningen gjordes emellertid ett stort avsteg från 1972 års princip "samma befälsnivå – samma

grad". Ty, då det gäller yrkesbefäl sägs att dessa har utbildning för uppgifterna i fredsorganisationen och då har en högre befälskompetens än värnpliktsbefälet på samma nivå. Detta är möjligen en lönefråga, *men det kan aldrig bli en tjänsteställningsfråga för krigsorganisationen*. En duktig civil lärare bör icke på grund av denna egenskap automatiskt erhålla en högre grad. Däremot bör det tillgodoräknas vid uttagning och placering. Det försteg som yrkesbefälet vid en mobilisering har gentemot värnplikts- och reservbefäl försvinner efter en kort tid. Erfarenheter från den senaste beredskapstiden visar t. o. m. att befäl med civil bakgrund kan vara väl så framgångsrika i befattningar som militära chefer. Att generellt göra avsteg från principen "samma nivå – samma grad" är att redan från början lägga grunden till misstämningar på krigsförbanden.

Även efter det nya systemets genomförande måste i krigsorganisationen reserv- och värnpliktsofficerare besätta huvuddelen av befälsbefattningarna. Sålunda kan konstateras att 65 % av plutonschefsbefattningarna (motsvarande) och 60 % av kompanichefsbefattningarna (motsvarande) måste besättas med sådant befäl. Bristen på formellt kompetenta plutonchefer är betänkelig. Det bör vara möjligt att genom ett mera systematiskt utnyttjande av den frivilliga befälsutbildningens resurser åstadkomma en betydande förbättring.

Genom avskaffande av kravet på genomgång av del av nuvarande kadettskola och tillskapande av häremot svarande kurser i den frivilliga befälsutbildningen kommer betydligt flera reserv- och värnpliktsbefäl att få möjligheter att förvärva erforderlig kompetens. Det kan härvid framhållas, att frivillig utbildning ger mycket god utbildningseffekt till ringa kostnad. Eftersom även sådan utbildning planläggs och leds av militär myndighet, torde uppföljningen av utbildningens resultat vara enkel och resultatet likvärdigt inom hela landet.

Före 1972 kunde med avseende på utbildning till krigsbefattning urskiljas tre huvudtyper av värnpliktiga underofficerare, nämligen sådana som tillhörde kategorin *underofficersuttagna, utbildade med stöd av värnpliktslagen*, sådana som *utbildats för sin befälsuppgift genom den frivilliga befälsutbildningen* och slutligen *förtids avgångna yrkesunderbefäl med viss tjänstetid*, vilka med stöd av äldre bestämmelser förordnats till värnpliktiga underofficerare.

En del av dem som ingår i dessa grupper har genom kombinationer av olika utbildning och tjänstgöring förvärvat en merkompetens utöver grundutbildningen, som borde kunna tillvaratas i krigsorganisationen.

Antalet personer med sådant kunnande, som i princip kunde anses jämförbart med vad som förutsattes för övergång till den nya kompaniofficersgruppen, uppskattades 1972 till 400.

Genom att åtminstone övergångsvis ianspråka denna resurs på plutonchefs- och i vissa fall kompanichefsnivå skulle en icke oväsentlig förbättring i bristsituationen åstadkommas.

Vid övergången till nytt tjänsteställningssystem 1972 gjordes inga särskilda

övergångsordningar, som medgav tillvaratagande av denna grupps kompetens i krigsorganisationen.

Dåvarande chefen för försvarsdepartementet förutskickade dock 1975, att sådana ordningar skulle göras i samband med genomförandet av en ny befälsordning.

Tjänsteställningssystemets fredssociala funktion bör icke få undanskymma dess viktigaste funktion att uttrycka rätt och behörighet samt *relativ förmåga* att föra befäl på viss nivå i krigsorganisationen.

Ej minst från psykologisk synpunkt bör tjänsteställningssystemet tillämpas så att tilltro till befällets förmåga etableras. Det är också nödvändigt att varje befäl vid en ny befälsordning icke upplever sin egen situation som en degradering.

Korttidsförordnande i krigsbefattningen (exempelvis genom fyraårsförordnande resp. R-förordnande) skulle möjligen bidra till att den enskilde befattningshavaren finge särskilt intresse att vidmakthålla sina färdigheter för krigsbefattningen. Principen bör gälla för allt befäl i krigsorganisationen. Allmänt bör alla möjligheter att i krigsorganisationen tillvarata värnplikts- och reservbefällets totala kunnande beaktas. Härvid bör hänsyn kunna tas till, förutom grundutbildningen, även bl. a.:

- Befattningsutbildning inom den frivilliga befälsutbildningens ram;
- Obligatoriska och frivilliga befattningskurser;
- Obligatorisk och frivillig tjänstgöring i krigsbefattningen;
- Tidigare genomgången befälsutbildning som stambefäl;
- Tidigare tjänstgöring som stambefäl;
- Civil utbildning av värde för krigsbefattning;
- Civila yrkeskunskaper eller erfarenheter av värde för krigsbefattningen.

Med hänvisning till det ovan anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att 1972 års uttalade princip "samma befälsnivå - samma tjänsteställning/grad" även i 1978 års befälsordning skall få bli den vägledande grunden i tjänsteställningssystemet,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att sådana övergångsbestämmelser bör tillskapas vid införandet av den nya befälsordningen, att sådana värnplikts- och reservbefäl som färdigutbildats till fanjunkare före den 1 juli 1972 med tillgodoräknande av tidigare genomgången utbildning kan placeras i krigsbefattning på plutonchefs- och i vissa fall kompanichefsnivå (motsvarande) och ges häremot svarande tjänsteställning och -grad,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att övrig sådan personal som efter den 1 juli 1972 genom frivillig eller annan

kompletterande utbildning förvärvat motsvarande kompetens ges
samma möjligheter att nå motsvarande tjänsteställning.

Stockholm den 25 januari 1985

BIRGER HAGÅRD (m)